

narodowych i ponadnarodowych tak niebezpiecznymi dla gospodarki światowej. Są to: aliance strategiczne – często o ukrytym charakterze kartelowym – oraz cały system tzw. rajów podatkowych jako powszechnie stosowana metoda okradania społeczeństw państw narodowych. Tak kategorycznie przez autora przestrzegane zasady wszechstronności oraz koincydencji wymagają nieco więcej konsekwencji w ich stosowaniu.

Tekst książki zawiera stosunkowo mało ilustracji statystycznych; autor odsyła czytelnika do zgromadzonej przez siebie i opracowanej bazy danych dostępnej w postaci elektronicznej.

Recenzowana książka (a krótka recenzja nie może ukazać całego bogactwa jej treści) należy do tych nielicznych publikacji, którym można przypisać rolę torowania nowych dróg naukowego poznania, formułowania wielu nowych pól poznawczych, wzbudzania krytycznych dyskusji. Pod względem stylu i rodzaju analizy naukowej i narracji, jak też dążenia do wszechstronności tejsze analizy, recenzowaną książkę można zaliczyć do gatunku dzieł takich uczonych, jak np. L. Krzywicki, W. Kula, A. Walicki, L. Braudel czy J. Stiglitz.

*Aleksander Łukaszewicz*

**Jan Rymarczyk, *Biznes międzynarodowy*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2012, s. 603.**

Profesor Jan Rymarczyk z Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu zasługuje z pewnością na miano klasyka polskiej literatury z zakresu biznesu międzynarodowego. Nie sposób tutaj wymienić wszystkich opracowań przygotowanych przez prof. Jana Rymarczyka, ale w kontekście recenzowanej pozycji na przywołanie zasługują zwłaszcza dwie prace. W jego bardzo szerokim dorobku publikacyjnym szczególnie miejsce odgrywała wydana w 1996 r. książka *Internacjonalizacja przedsiębiorstwa*. Książka ta służyła jako podręcznik tysiącom studentów w całej Polsce. Był to znakomity podręcznik wykorzystywany we wszystkich bodajże uczelniach ekonomicznych, a także innych szkołach kształcących studentów w zakresie międzynarodowej współpracy gospodarczej. Upływ czasu doprowadził do jego częściowej dezaktualizacji i wywołał konieczność napisania książki dopasowanej do zmieniających się realiów. Z wielkim zadowoleniem i uznaniem przyjąłem wydanie w 2004 r. książki *Internacjonalizacja i globalizacja przedsiębiorstwa*. Jak napisał we wstępie do tej książki Jan Rymarczyk, „w istotnej mierze jest ona oparta na poprzedniej, zarówno jeśli chodzi o konstrukcję, jak i poszczególne partie tekstu”.

Recenzowana obecnie książka jest w pewnym sensie logicznym rozwinięciem wymienionych dwóch poprzednich dzieł. Z jednej strony w szerokim zakresie nawiązuje do nich, a z drugiej strony zawiera znaczne poszerzenie pól analiz podjętych w wymienionych publikacjach. Pojawienie się na polskim rynku wydawniczym dzieła tak kompleksowego i ambitnego na pewno zasługuje na szerszą refleksję.

Recenzowana książka posiada wiele zalet, ale może wzbudzać także pewne kontrowersje.

Omawianie mocnych stron pracy rozpocznę od przytoczenia cytatu z recenzji mojego autorstwa przygotowanej w związku z wydaniem książki *Internacjonalizacja i globalizacja przedsiębiorstwa*: „Pierwszym atutem pracy jest doniosłość i aktualność podejmowa-

nej problematyki. Kwestie internacjonalizacji i globalizacji rozpatrywane z perspektywy przedsiębiorstwa nabierają szczególnego i stale rosnącego znaczenia w obliczu postępującego dynamicznego i coraz bardziej intensywnego włączania się gospodarki polskiej do gospodarki światowej. Głównymi aktorami integracji gospodarki polskiej z otoczeniem międzynarodowym są przedsiębiorstwa – bez posiadania adekwatnej, uporządkowanej i najnowszej wiedzy w tej dziedzinie trudno jest prowadzić działalność dającą szansę osiągnięcia sukcesów. Praca Jana Rymarczyka dostarcza wiedzy nawiązującej do najnowszych badań światowych i polskich. Należy podkreślić fakt, że Autor sięga także do najnowszej, pochodzącej z trzeciego tysiąclecia, literatury przedmiotu”.

Żadne ze zdań zawartych w powyższym fragmencie nie straciło dziś nic ze swej aktualności, a dodatkowo należy zauważyć, że zagadnienia podjęte w książce z 2004 r. wbudowane zostały tym razem w jeszcze szerszą perspektywę merytoryczną – dominująca poprzednio perspektywa przedsiębiorstwa została obecnie poszerzona o wiele zagadnień stanowiących ważny, ogólniejszy kontekst aktywności firm w biznesie międzynarodowym. Można więc stwierdzić, że z teoretyczno-metodycznego punktu widzenia w ocenianej pracy nastąpiło szerokie wyjście poza dominujący poziom analizy, jakim było przedsiębiorstwo, co objawia się wprowadzeniem dodatkowych poziomów/jednostek analizy takich jak: gospodarka światowa/globalna, gospodarka regionalna/ugrupowań integracyjnych, gospodarka narodowa. Całościowość pracy z punktu widzenia wszelkich możliwych poziomów analizy jest prawie kompletna; do absolutnej kompletności analizy brakuje jeszcze tylko branż/sektorów na poziomie międzynarodowym/globalnym oraz analizy w przekroju transakcji (transakcja jako jednostka analizy najniższego poziomu). Wspomniana cecha kompleksowego charakteru opracowania zostanie szerzej omówiona poniżej przy prezentacji struktury pracy.

Przemyślana, logiczna i poprawna merytorycznie struktura jest drugą mocną stroną książki. Opracowanie nawiązuje pod tym względem do najlepszych, klasycznych prac z zakresu biznesu międzynarodowego, takich autorów jak: Michael Czinkota, Pietra Rivoli, Ilkka Ronkainen; Monir Tayeb; John Wild, Kenneth Wild, Jerry Han; John Daniels, Lee Radebaugh; Donald Ball, Wendell McCulloch, Jr; Alan Rugman, Richard Hodgetts; Ricky Griffin, Michael Pustay czy Oded Shenkar i Yadong Luo. Wymienione książki mają dwie wspólne cechy – są bardzo rozbudowane i całościowo podchodzą do kwestii biznesu międzynarodowego oraz zazwyczaj mają więcej niż jednego autora, co wiąże się najczęściej z bardzo szerokim zakresem merytorycznym. Do zasygnalizowanych tutaj cech głównych opracowań z zakresu biznesu międzynarodowego powrócimy jeszcze w dalszej części recenzji. Wracając do ocenianej pracy, należy zauważyć, że poszczególne rozdziały książki wyczerpują najważniejsze aspekty funkcjonowania firmy na arenie międzynarodowej, a także w szerokim zakresie pokazują uwarunkowania kontekstowe, tło, w którym odbywają się międzynarodowe operacje przedsiębiorstw.

W konstrukcji książki wyróżniono następujące rozdziały:

1. Globalizacja gospodarki światowej
2. Regionalizm we współczesnym świecie
3. Handel jako podstawowa forma biznesu międzynarodowego
4. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne jako rozwinięta forma biznesu międzynarodowego
5. Korporacje transnarodowe w gospodarce światowej
6. Tworzenie strategii przedsiębiorstwa międzynarodowego i wybór orientacji strategicznych
7. Strategie wejścia na rynki zagraniczne

8. Strategie konkurencji przedsiębiorstwa międzynarodowego
9. Łańcuch dostaw przedsiębiorstwa międzynarodowego
10. Strategie marketingowe przedsiębiorstwa międzynarodowego
11. Strategie zarządzania kadrami w przedsiębiorstwie międzynarodowym
12. Strategie badań i rozwoju przedsiębiorstwa międzynarodowego
13. Strategie finansów i zasady rachunkowości przedsiębiorstwa międzynarodowego
14. Strategie zarządzania ryzykiem politycznym w przedsiębiorstwie międzynarodowym
15. Organizacja międzynarodowej działalności przedsiębiorstwa
16. Kierowanie międzynarodowymi funkcjami przedsiębiorstwa: controlling
17. Małe i średnie przedsiębiorstwa w gospodarce światowej

Rozpatrując strukturę ocenianej książki z punktu widzenia wspomnianych wcześniej poziomów/jednostek analizy, należy zwrócić uwagę na szeroką gamę tych poziomów i ich zróżnicowanie. Absolutnie słuszne wydaje się rozpoczęcie analizy od poziomu globalnego (rozdział 1), następnie przejście do poziomu regionalnego (w ujęciu grup krajów) (rozdział 2), aby dalej przesunąć uwagę do zagadnień makroekonomicznych (rozdziały 3 i 4). Te cztery pierwsze rozdziały można potraktować jako swego rodzaju wstęp do zasadniczej części książki, którą stanowią rozdziały od 5 do 17, wyraźnie skoncentrowane na poziomie analizy, jaki stanowi przedsiębiorstwo działające z biznesie międzynarodowym. Rozdział 3 wpisuje się w zrekonstruowaną w skrócie wyżej strukturę pracy w tym sensie, że teoria handlu międzynarodowego jest teorią zasadniczo o charakterze makroekonomicznym i rozdział ten pasuje do ogólnego tła rozważań koncentrujących następnie uwagę na przedsiębiorstwie. Z rozważanego punktu widzenia pewną niekonsekwencją jest zawartość rozdziału 4. W rozdziale tym jednocześnie zawarto bowiem rozważania zlokalizowane na poziomie makro, ale także mikro. Ogólnie przeważa akcent makroekonomiczny, natomiast w rozdziale umieszczono również dwa fragmenty mające orientację mikroekonomiczną (4.2.2 – „Teorie mikroekonomiczne” oraz 4.3 – „Motywy bezpośrednich inwestycji zagranicznych”). Wspomniana niespójność ma charakter drugorzędny z punktu widzenia charakteru ocenianej książki, ale dla porządku warto na nią zwrócić uwagę. Być może czytelnikowi należałoby się krótkie wyjaśnienie tego zagadnienia? Rozdział 5 dotyczy szczególnego typu aktorów biznesu międzynarodowego, jaki stanowią korporacje transnarodowe. Wszystkie kolejne rozdziały są już poświęcone opisowi działań „zwykłych”, „typowych” uczestników biznesu międzynarodowego, którymi są firmy zaangażowane w prowadzenie operacji zagranicznych z różnym nasileniem i w rozmaitych formach. Podkreślenia wymaga fakt, że rozwijane rozumowanie koncentruje uwagę na wątkach strategicznych funkcjonowania przedsiębiorstwa w biznesie międzynarodowym (tworzenie strategii, strategie wejścia, strategie konkurencji, strategie marketingowe, strategie zarządzania kadrami, strategie badań i rozwoju, strategie finansów, strategie zarządzania ryzykiem politycznym, organizacja, controlling). Takie podejście zasługuje na akceptację. Celowym i zasadnym uzupełnieniem prowadzonych rozważań jest rozdział 17, poświęcony małym i średnim przedsiębiorstwom w gospodarce światowej. Z czysto statystycznego punktu widzenia jest to bowiem niewątpliwie najbardziej liczna grupa uczestników biznesu międzynarodowego.

Ogólnie rzecz ujmując, należy stwierdzić, że struktura recenzowanej książki jest adekwatnym odbiciem najnowszych nurtów i tendencji w piśmiennictwie z zakresu biznesu międzynarodowego. Autorowi udało się uchwycić równowagę pomiędzy ilością miejsca poświęconego poszczególnym zagadnieniom. Struktura książki jest jasna i przejrzysta. Również wewnętrzny układ poszczególnych rozdziałów (ich liczbę i sekwencję) należy

uznać za właściwy. Poprawność struktury pracy jest jednym z czynników sprawiających, że jest ona przejrzysta, przyjazna i przystępna dla czytelnika.

Trzecim pozytywnym wyróżnikiem omawianej książki jest jej prawidłowy i zrozumiały język. Nie ma w niej zbędnych udziwnień i konstrukcji językowych powodujących niejasności i dwuznaczności interpretacyjne. Jest to szczególnie cenne w publikacji mającej charakter przeglądowy i nawiązującej w szerokim zakresie do literatury zagranicznej.

Kolejną zasługującą na uwagę cechą książki jest rozbudowana i aktualna bibliografia. Autor podkreśla, że ilość miejsca poświęconego na poszczególne zagadnienia jest jego subiektywnym wyborem, ale daje czytelnikowi szansę na rozwinięcie rozmaitych wątków poprzez odsyłacze do najnowszej literatury zagranicznej i polskiej.

Paradoksalnie jednak należy zaznaczyć, że główny atut recenzowanej książki, a więc fundamentalne, całościowe i kompleksowe ujęcie podjętej problematyki, może niestety stanowić jednocześnie pewne zagrożenie dla przedsięwzięcia wydawniczego, jakim jest opublikowanie dzieła o tak znaczących rozmiarach. Jak zaznaczono wcześniej, koncepcja i konstrukcja książki w pełni wpisują się w najnowsze tendencje obowiązujące na rynku wydawniczym, zwłaszcza krajów anglosaskich. W uczelniach zachodnich obserwowalny jest trend do wykładania przedmiotów o większych rozmiarach godzin wykładowych, wspartych podręcznikami znacznie większych rozmiarów. W Polsce z kolei panuje nastawienie odwrotne – przedmiotów jest dużo, mają one mniejsze rozmiary, są bardziej wyspecjalizowane; innymi słowy, wiedza przekazywana studentom jest bardziej poszatkowana, poszufladkowana. Tej tendencji w zakresie organizacji procesu dydaktycznego towarzyszy fragmentaryzacja wydawnictw wspierających dydaktykę – podręczniki mają także często wyspecjalizowany charakter, obejmujący dość wąskie obszary tematyczne. Jest to oczywiście swego rodzaju konwencja, która jednak wydaje się już dość silnie zakorzeniona i jako taka powinna być wzięta pod uwagę przy konstruowaniu planu wydawniczego.

Drugą słabością książki jest brak w niej rozdziału poświęconego internacjonalizacji polskich przedsiębiorstw. Ta uwaga stoi akurat w sprzeczności z poprzednią, gdyż wprowadzenie każdego dodatkowego składnika zwiększa rozmiary publikacji. Wydaje się jednak, że krótki rozdział o umiędzynarodowieniu polskich firm stanowiłby bardzo ważny składnik „wartości dodanej” tego podręcznika dla polskiego czytelnika.

Podsumowując, pragnę stwierdzić, iż przedstawione wyżej argumenty stanowią – w moim przekonaniu – w pełni przekonujące uzasadnienie polecenia lektury tej książki szerokim rzeszom naukowców, studentów, a także praktyków zajmujących się zagadnieniami międzynarodowej współpracy gospodarczej.

*Marian Gorynia*

**Ruslan S. Grinberg, *Swoboda i sprawiedliwość. Rossijskieje soblazny tożnogo wybora*, Magistr Infra-M, Moskwa, 2012, s. 412.**

Książkę o „pokusach fałszywego wyboru między liberalizmem i społeczną sprawiedliwością” napisał znany rosyjski ekonomista Ruslan Grinberg – członek-korespondent Rosyjskiej Akademii Nauk, dyrektor Instytutu Ekonomii RAN, prezydent Międzynarodowej Fundacji Kondratiewa, założyciel i wiceprezes Nowego Towarzystwa Ekonomicznego.